

SINT EUSTATIUS DE VERBORGEN SCHATTEN VAN DE ORANJE BAAI

De roerige geschiedenis van het eiland Sint Eustatius garandeert **een schat aan ontdekkingen** onder het wateroppervlak. Reis met ons mee terug in de tijd en ontdek de fascinerende historie van de Oranje Baai.

Een Spaanse olijfkruik op de bodem van Oranje Baai.

De Oranje Baai zoals hij nu is, met slechts een handjevol zeilboten en olietankers, staat in schril contrast met hoe het er twee eeuwen geleden uit moet hebben gezien. Aan de horizon het silhouet van het eiland Saba.

Het piepkleine Nederlands Caribische eiland Sint Eustatius, door de lokale bevolking ook wel Statia genoemd, kent een turbulente geschiedenis. Het eiland werd in 1636 door de Nederlanders gekoloniseerd met als doel suikerriet en andere tropische producten te verbouwen. Nadat bleek dat het eiland hier niet bijzonder geschikt voor was, werd het in 1756 een vrije doorvoerhaven waar goederen belastingvrij verhandeld konden worden. In de late achttiende eeuw gingen duizenden schepen per jaar voor anker op de rede van Sint Eustatius. Ze kwamen vanuit Europa, Noord-Amerika en het gehele Caribische Gebied om handel te drijven. Het eiland kreeg al snel de bijnaam *Gouden Rots*. Europese en Noord-Amerikaanse goederen en Afrikaanse slaven werden vanuit Statia met omringende eilanden verhandeld.

Muurwerken van een verzonken pakhuis vormen een unieke snorkelstek.

De Nederlanders, Engelsen en Fransen veroverden het eiland 22 keer op elkaar, totdat het in 1816 blijvend onder Nederlands bewind kwam.

Het eiland ontving hiervoor Caribische producten als suiker, rum, katoen, tabak en zout, die vervolgens weer naar Europa werden geëxporteerd. Buiten het feit dat het eiland een vrije haven was, waren er meer redenen waarom Sint Eustatius zo'n belangrijk handelscentrum werd. Het eiland had een gunstige ligging langs drukke vaarroutes en het was omringd door andere koloniën. Statia had bovendien een grote rede in de luwte van het eiland, waar plek was voor honderden schepen. Volgens luitenant Cornelius de Jong, die in 1780 het eiland aanded met het Nederlandse oorlogsschip Mars, lagen er soms wel 200 schepen tegelijk geankerd op de rede. In deze tijd steeg het inwoneraantal tot 8500, meer dan twee keer zoveel als tegenwoordig op het eiland wonen. De Nederlanders, Engelsen en Fransen veroverden het eiland 22 keer op elkaar, totdat het in 1816 blijvend onder Nederlands bewind kwam.

BEZAAID MET ANKERS

De zeebodem rondom Sint Eustatius ligt bezaaid met archeologische overblijfselen van dit roemruchte verleden. Ondanks dat de rede grotendeels uit zandbodem bestaat en dus een ideale ankergrond heeft, zijn er een aantal oude lava-vingers – overblijfselen van de uitbarsting van de Quill vulkaan in het zuiden van het eiland – waar ankers aan vast kunnen blijven haken. Tijdens een uitgebreide archeologische survey zijn de afgelopen jaren rond het eiland 41 historische ankers gevonden en gedocumenteerd, waarvan de meeste op en rondom de lava-vingers. Ze zijn vaak prachtig begroeid met sponzen en koralen. Zo ook Lost Anchors, een stek die in 2012 is ontdekt. Op zo'n twee kilometer uit de kust, zonder afmeerlijn en met een gemiddelde diepte van 23 meter, is dit

een duik voor gevorderden. Lost Anchors is een indrukwekkend langgerekt rif van zo'n 300 meter lang. Het is een van de beste stekken om haaien te zien en boven het rif hangen vaak tientallen barracuda's. Verspreid over de stek liggen drie intacte ankers en drie ankerstukken. Nadat deze vast kwamen te zitten in het rif, konden ze niet meer gelicht worden, werd het touw doorgesneden en bleef het anker achter. Soms brak tijdens het lichten een stuk af en kwam slechts een deel van het anker boven water. Het is vaak lastig om ankers te dateren en hun oorsprong te bepalen, maar aan de vorm van de armen of de bladen kan soms worden afgeleid dat het om een Engels, Frans of Nederlands anker gaat. De meeste ankers rondom Sint Eustatius hebben geen stok; dat komt omdat de oorspronkelijke houten stok vaak weggerot is. Dat geeft aan dat de meeste ankers in Stataiaanse wateren dateren van voor de vroege negentiende eeuw, toen de houten stok bij de meeste typen ankers werd vervangen door een metalen versie.

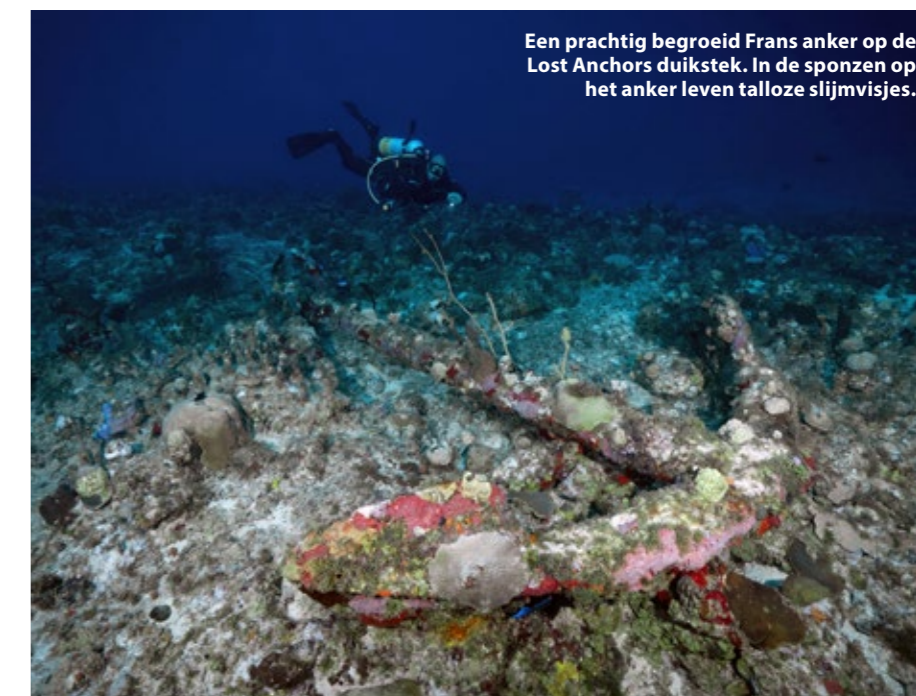
RUWE ZEE

Overall waar je in de Oranje Baai duikt, kom je ook kleinere archeologische artefacten tegen. Deze zijn hier op verschillende manieren terechtgekomen. Je kunt je wel voorstellen dat er regelmatig wat overboord werd gegooid

vanaf de talloze schepen die per jaar voor anker gingen, bijvoorbeeld een lege fles rum of een gebroken bord. Bovendien werden goederen tussen wal en schip vervoerd met kano's en kleine roeiboten. Door de soms ruwe zee sloegen deze weleens om en belandde hun lading op de zeebodem. Objecten die de afgelopen jaren zijn opgedoken tijdens archeologisch onderzoek laten een grote verscheidenheid aan materiële cultuur zien die op het eiland en de schepen werd gebruikt en als handelswaar werd aangeboden. De onderwatercollectie van het St. Eustatius Center for Archaeological Research (SECAR) omvat inmiddels duizenden objecten, variërend van eetgerei en kanonskogels tot tabakspijpjes en glazen kralen. Na orkaan Irma in 2017 is er zelfs een volledig intacte achttiende-eeuwse Spaanse olijkruik ontdekt. Dit type aardewerken kruik werd gebruikt voor het transport van onder andere olijfolie en wijn. Ook onderdelen van schepen, zoals roeispaanhouders en houten katrollen, behoren tot de collectie.

STOOM AFBLAZEN

De plek waar de meeste handel werd gedreven op het eiland was het havenkwartier aan de Oranje Baai, ook wel 'de benedenstad' genaamd. Dit was een straat van zo'n anderhalve kilometer lang die aan weerszijden was bebouwd

Een prachtig begroeid Frans anker op de Lost Anchors duikstek. In de sponzen op het anker leven talloze slijmvisjes.

Delfts Blauw aardewerk wordt regelmatig gevonden in de Oranje Baai. Dit bord is afgelopen januari gevonden en is versierd met de afbeelding van een heilige.

met pakhuizen, koopmanshuizen, bordelen en tavernes. Na een lange reis kwamen zeelieden hier aan wal om stoom af te blazen. Historische bronnen beschrijven de benedenstad als een plek waar stevig werd gedronken, gerookt en gegokt. Regelmatig vonden gevechten en ongeregelde plaatsen, en maakte je het te bont, dan stond een galg voor je klaar aan het einde van de stad. Het was ook de plek waar je alles kon kopen wat je maar kon bedenken, van alle uithoeken van de wereld. De pakhuizen waren vaak tot de nok toe gevuld en suiker en katoen werden door een gebrek aan plek zelfs in de openlucht opgeslagen.

De benedenstad is tegenwoordig een stuk rustiger. Je vindt er twee duikscholen en wat kleine hotels en restaurantjes. Sinds de economie van het eiland in de vroege negentiende eeuw instortte, heeft hier weinig ontwikkeling plaatsgevonden, waardoor de ruïnes van veel oude gebouwen redelijk goed bewaard zijn gebleven. Maar door erosie van de kust en een stijgende zeespiegel zijn veel ruïnes in het water beland. Niet alleen pakhuizen, maar ook restanten van oude kades zijn onder water te vinden. Deze bestaan grotendeels uit vulkanische basalten stenen die door slaven werden bewerkt totdat ze een mooie afgevlakte kant hadden. De verzonken ruïnes liggen in vrij ondiep water op een maximale diepte van zo'n drie meter en kunnen daarom eenvoudig snorkelend worden verkend. Zelfs een oude golfbreker uit de negentiende eeuw is nog in zijn geheel zichtbaar. Behalve het feit dat de verzonken oude muurwerken op zichzelf al interessant zijn om te verkennen, zijn ze ook uitgegroeid tot kunstmatige riffen. Scholen doktersvissen, keizersvissen, schildpadden, gevlekte murenes, tarpons en zelfs kleine rifhaaitjes zijn rondom de ruïnes te vinden.

PIRATEN

Aangezien Sint Eustatius zo belangrijk was voor de handel, moest het eiland goed verdedigd worden. De Nederlanders, Fransen en Engelsen hebben allemaal hun stempel gedrukt op de geschiedenis van Statia. Het eiland werd vaak zonder slag of stoot veroverd omdat het geschut en de rolpaarden in slechte staat verkeerden, te weinig munitie voorhanden was en omdat te weinig manschappen

Orkanen Irma en Maria hebben veel zand verplaatst waardoor de kanonnen bij Twelve Guns weer zichtbaar zijn

beschikbaar waren om alle kanonnen te bedienen. Desondanks werden onder het bewind van elke Europese mogendheid nieuwe forten en batterijen gebouwd op strategische locaties. Deze konden een vijandelijke invasie weliswaar nooit voorkomen, maar ze waren zeer succesvol in het verjagen van piraten die jacht maakten op de koopvaardij schepen. Toen de Nederlanders in 1816 Sint Eustatius voorgoed in handen kregen en er weinig dreiging van buitenaf meer was, vervielen de verdedigingswerken al snel tot ruïnes. De verroeste kanonnen werden vaak door oudijzerhandelaren opgekocht. Veel kanonnen zijn ook in het water beland.

Ten zuiden van de haven vind je een stek genaamd Twelve Guns. Tussen een aantal grote, ondiepe rotsblokken begroeid met koraal ligt hier een stapel geschut. De zandbodem is erg dynamisch waardoor de kanonnen soms helemaal begraven zijn. Toen de stek zijn naam kreeg, waren twaalf stukken geschut zichtbaar, maar het is goed mogelijk dat er nog meer onder het zand te vinden zijn. Dichtbij de kanonnen ligt een klein anker en enkele groten stukken metaal die doen vermoeden dat hier een schip ten onder is gegaan nadat het tegen een van de ondiepe rotsen te pletter sloeg. Verder onderzoek zal uit moeten wijzen of dit schip nieuwe kanonnen kwam brengen of dat het van een oudijzerhandelaar was die een lading verroeste kanonnen op kwam halen. Behalve historie heeft Twelve Guns echter nog veel meer te bieden. Tussen de rotsblokken leven talloze soorten Caribische rifvissen en in het zand liggen vaak roggen verscholen. Dit is ook een van de weinige plekken rond het eiland waar elandgeweikoraal te vinden is. Met een diepte van slechts vier meter kan je deze stek eveneens perfect al snorkelend verkennen.

**De ruïnes van 'de
benedenstad'
verdwijnen langzaam
maar zeker in zee.**

ONTDEKKINGSTOCHT

Archeologisch onderzoek in de Oranje Baai heeft inmiddels veel nieuwe inzichten verschaft in de geschiedenis van Sint Eustatius. Onderzoek naar twee scheepswrakken, waarvan in de juni 2018 editie van DUIKEN uitgebreid aandacht is besteed, is nog steeds in volle gang. Komende zomer wordt bovendien een begin gemaakt met het in kaart brengen van een nieuw ontdekte archeologische vindplaats midden op de rede. Archeologen hebben hun handen voorlopig nog vol aan Sint Eustatius. Het nog te onderzoeken gebied is enorm en tijdens elke orkaan wordt de zeebodem omgewoeld waardoor nieuwe historische schatten blootgelegd worden. Elke duik op Sint Eustatius is een ontdekkingsstocht, een reis terug in de tijd die blijft fascineren.
Meer info: theshipwrecksurvey.com

